

Utredning om arvode till god man för ensamkommande barn

Utredningens uppdrag

Överförmyndarnämnden beslutade 20151013 att ge förvaltningen i uppdrag att utreda förutsättningarna för att införa enhetliga arvoden för uppdraget som god man för ensamkommande barn (i utredningen fortsatt benämnd som schablonersättning). Föreliggande utredning har utförts på uppdrag av enheten för kvalitet och utveckling och återrapporterats till överförmyndarkontoret 9 november. I februari 2016 har utredningen uppdaterats med aktuella siffror avseende antal ensamkommande barn i Eskilstuna.

Utredningens uppdrag har varit att dels ge en bild av hur ersättningsnivån ser ut för de som har uppdraget idag som gode män för ensamkommande barn i Eskilstuna kommun och Strängnäs, utreda förhållandet mellan en schablonersättning och reseersättningar, redogöra för hur andra kommuner som har infört schablonersättningar har gjort såsom Örebro, Västerås, Enköping, Södertälje, Uppsala och Stockholm. Utredningen ska även titta på hur frågan förhåller sig till den schablonersättning som idag finns i Eskilstuna kommun socialnämnd avseende särskilt tillförordnad vårdnadshavare (vilket utses när ensamkommande barn beviljats uppehållstillstånd.)

Ensamkommande barn till Sverige och Eskilstuna 2015

Antalet ensamkommande barn har ökat de senaste åren, och den senaste tiden markant utifrån det stora ökning av människor som söker skydd i Europa. 2015 kom totalt drygt 160 000 asylsökande till Sverige varav drygt 35 000 var ensamkommande flyktingbarn.¹ Migrationsverkets prognos för 2016² anger de vara högst osäker och beror tex. på hur Turkiet och EU och dess medlemsstater inför kontrollåtgärder och konsekvenser utifrån det. En avmattning av antalet asylsökande till Sverige har dock skett from slutet av november. Migrationsverket

¹ Statistik Migrationsverket.

² Migrationsverkets prognos från februari 2016.

beskriver situationen som en humanitär kris vars omfattning är större än den under Balkankriget. EU:s gemensamma grundprinciper för en reglerad asylmigration har till stora delar satts ur spel, det vill säga yttre gränskontroller, registrering vid inresa och att asylansökan ska prövas i första land. Utvecklingen har nått en dimension som ställer helt andra krav än tidigare både på EU samarbetet och enskilda länders förmåga att hantera den stora ökningen av människor på flykt. Sverige står mitt i denna utmaning.

Till Eskilstuna har det skett en markant ökning i mottagandet av ensamkommande barn och ungdomar under 2015. 15 februari 2016 finns 474 ensamkommande barn i Eskilstuna.

Ansökningar god man och handläggning

Till och med den 31 oktober 2015 har överförmyndarkontoret handlagt ansökan om god man till 267 ensamkommande barn, fördelat på 201 i Eskilstuna och 66 i Strängnäs. Närmare 70 % av ansökningarna (184 st.) har registrerats under perioden första juli till sista oktober. Denna omfattning kan ställas i relation till att kontoret under hela 2013 handlade 45 ansökningar och 2014 112 ansökningar.

Trots att intresset för att bli god man för ensamkommande barn har varit relativt stort har handläggningstiden för att förordna en god man ökat från drygt sju kalenderdagar till cirka 28 kalenderdagar. Det råder brist på tolkar och bokning av tolk ska ske minst tio dagar innan möte vilket kan vara en bidragande orsak. I skrivandets stund väntar ett trettiootal ensamkommande barn och ungdomar på god man. Dagens system för tillsyn i form av handläggning av den redogörelse som inkommer från god man varje kvartal är relativt tidskrävande och ett schablonarvode skulle syfta till att effektivisera handläggningen.

Arvode, tillsyn och nivå på utbetald ersättning idag

En god man för ensamkommande barn har i båda kommunerna ett arvode på 240 kronor per timme. För restid arvoderas god man 120 kr per timme. För uppdrag i Eskilstuna får en god man även ersättning för uppstart av ett helt nytt ärende motsvarande 10 gånger timersättningen. Till grund för beslut om arvodets storlek ligger den redogörelse som gode mannen en gång i kvartalet ska lämna för varje barn. Redogörelsen fylls i på en blankett där det ska framgå aktivitet och antal timmar som har lagts ner på aktiviteten. När barnet/ungdomen har fått permanent uppehållstillstånd ska en särskilt tillförordnad vårdnadshavare (STV) utses. Fram till att STV har utsetts kvarstår gode mannen i sitt uppdrag. I Eskilstuna är arvodet begränsat till max 15 timmar per månad under den perioden (3600 kronor), I Strängnäs finns inte motsvarande begränsning.

Under kvartal 3 2015 låg utbetalning till god man för ensamkommande i genomsnitt på 5710 kronor (5802 kronor för Strängnäs och 5617 för Eskilstuna) vilket motsvarar 1900 kronor i månaden. Det har skett en minskning av utbetalt arvode från kvartal 2

motsvarande 1733 kronor per kvartal i Eskilstuna, och 870 kronor i Strängnäs, vilket kan bero på ökad kontroll av redogörelser som skett under perioden.

Särskilt förordnad vårdnadshavare

När ett ensamkommande barn eller ungdom beviljas uppehållstillstånd, ska en eller två särskilt förordnad vårdnadshavare utses. Om barnet fyller 18 år inom ett halvår kan den gode mannen kvarstå tills barnet har blivit myndigt. Uppdraget skiljer sig enligt SKL inte nämnvärt från uppdraget som god man för ensamkommande barn. Rent juridiskt är det detsamma. Uppdraget som särskilt förordnad vårdnadshavare är dock mer inriktat på den långsiktiga planeringen och integrationen för barnet än den uppgift gode mannen har under tiden för asylprövningen.³ Enligt nu gällande bestämmelser finns inget lagstöd för att en särskilt förordnad vårdnadshavare har rätt till ersättning i den del som avser vårdnaden om denne inte samtidigt är familjehemsförälder. Endast för den del som avser förmyndarskapet finns stadgat om arvode, i 12 kap. 16 § FB, föräldrabalken. Det är överförmyndaren som fattar beslut om arvode i denna del.

SKL pekar på att olika praxis har utvecklats i olika kommuner i landet. I vissa kommuner tar överförmyndarnämnden hela kostnadsansvaret medan det i andra kommuner delas på ansvaret med Socialnämnden. Många kommuner ger idag samma arvode till särskilt förordnad vårdnadshavare som till god man för ensamkommande barn.

Eskilstuna och Strängnäs

I Eskilstuna kommun beslutade Arbetsmarknads- och familjenämnden 2009 att införa ett schablonarvode för särskilt förordnad vårdnadshavare. Summan för närvarande är 2880 kronor före skatt per månad. Beloppet är räknat på 12 timmar per månad á 240 kronor per timme. Samma nivå gäller i Strängnäs.

Arvode god man andra kommuner

Det är överförmyndaren eller överförmyndarnämnden i respektive kommun som beslutar om arvode till god man för ensamkommande. Därmed kan det skilja sig åt huruvida en kommun har arvode utifrån redovisad tid, eller utifrån schablon. Ett nedslag har gjorts utifrån de kommuner som Överförmyndarkontoret anser vara intressanta utifrån att de har tillämpat schablonersättning inkluderat de kommuner som det finns ett samarbete med mellan överförmyndarkontoren. Däremot har det ej gått att få kontakt och svar ifrån Enköpings kommun.

Stockholm

Stockholm Stad tillämpar en schablon på 2000 kronor i månaden, samt 100 kronor i månaden som kostnadsersättning. Enbart resor utanför länet ersätts utifrån

³ Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar. 2015. S.9.

redovisade kilometer eller kvitto med 18,5 kronor per mil. Redogörelse lämnas in en gång per kvartal (blankett se bilaga).

I Stockholm har överförmyndarverksamheten sedan 1 januari 2015 även ansvar för rekrytering av särskilt förordnad vårdnadshavare. Utifrån detta har man infört ett enhetligt arvode för gode män och särskild förordnad vårdnadshavare för ensamkommande.

Södertälje

I Södertälje har man schablonarvode motsvarande 54 procent av prisbasbeloppet per år, vilket är ungefär 6000 kronor per kvartal. Vid permanent uppehållstillstånd (PUT) utgår arvode motsvarande 27 procent av prisbasbelopp per år, vilket motsvarar ca 3000 kronor per kvartal. Kostnadsersättningen är densamma oavsett PUT eller inte, 2 procent av prisbasbeloppet, vilket innebär ca 225 kronor per kvartal eller 75 kronor per månad.

Uppsala

I Uppsala är arvodet för god man 2400 kronor under asylprocessen. Efter barnet har fått uppehållstillstånd är arvodet 2000 kronor. Kostnadsersättningen är 100 kronor i månaden, reseersättning 1,85 kronor per kilometer, resetidsersättningen är 35 kronor per timme. Redogörelse lämnas in en gång per kvartal och det är då ersättningen erhålls.

Västerås

I Västerås har man ett schablonarvode motsvarande 2500 kronor/ månad under asyltiden. Kostnadsersättningen är 150 kronor i månaden. Redogörelse för uppdraget lämnas in kvartalsvis, enligt särskilt blankett.

Örebro

I Örebro betalar man ut schablonersättning motsvarande 2 225 kronor per månad. Vid heldagsresor för t.ex. asylutredning utgår alltid ett extra arvode på 1000 kronor. Om uppdraget är mindre än 16 dagar under en månad halveras arvodet. Om ett barn avviker och inte längre har kontakt med god man utbetalas arvode på 445 kronor. Det gäller även efter att barnet har fått uppehållstillstånd innan särskilt förordnad vårdnadshavare har tillträtt.

Redogörelse för uppdraget sker på en särskilt blankett som lämnas senast 5:e varje månad och utbetalning sker senast månaden efter att begäran om arvode har lämnats in. Om uppdraget blir betydligt mer omfattande finns möjlighet att begära extra arvode, god man ska dock diskutera extra arvode innan hen gör extra insatser när det märkts att det krävs mer omfattande insatser.

Rekommendationer SKL

Förbundsjuristen på SKL tycker det är lämpligt med schablonarvode för gode män till ensamkommande barn. Detta för att undvika att behöva gå igenom varje redovisad timme i redogörelse från god man. En skälig nivå bedöms ligga på ca

2500 kronor per månad, samt 500 kronor för utlägg. Det bedöms dock även fortsättningsvis behöva göras en unik bedömning för varje ärende om det kan ibland vara motiverat med en högre ersättning utifrån nedlagd tid pga. särskilda behov, eller ett mindre arvode om uppdraget varat mindre än en månad.

Däremot ställer sig juristen mer tveksam till schablonersättning till Särskilt förordnad vårdnadshavare (SFV). Dels utifrån att det inte finns stöd i lag att ersätta SFV för vårdnadsdelen, och dels för att det utifrån likställighetsprincipen i kommunallagen, innebär att alla SFV måste omfattas av schablonen vilket kan bli problematiskt då behoven kan skiljas sig väldigt mycket åt t.ex. utifrån barnets ålder.

Synpunkter från överförmyndarhandläggare

Handläggare på överförmyndarkontoret i Eskilstuna som handlägger tillsyn av god mans redogörelse idag uppger att en blankett motsvarande Stockholm Stad (se bilaga) skulle effektivisera handläggningstiden betydligt. En förhoppning skulle vara att det även kunde ge möjlighet till bättre kontroll t.ex. i form av stickprover av redogörelserna, vilket ej är möjligt idag. Idag kan bedömningar göras utifrån rimlighet i de redogörelser som lämnas in.

Det bedöms även rimligt att schablonersättningen ska innefatta resor inom kommunen, och enbart resor utanför kommunen ligga utanför schablonersättningen. Resor inom kommunen bedöms även utgöra en del av en effektiviseringsvinst i handläggningen av redogörelserna. Den regel som återfinns i Örebro kring ersättningsnivå när barnet erhållit PUT bedöms också vara rimlig.

Det anses också viktigt att det kan ges möjlighet till att om särskilda omständigheter föreligger ge möjlighet till ansökan om extra ersättning utöver schablonarvodet (vilket även gå i linje med SKL) men att det behöver vara tydligt i att en dialog måste tas med överförmyndaren innan den typ av insatser inleds av god man (som i Örebro). I handläggares kontakt med gode män idag framhålls en önskan om en enklare redogörelse än dagens. Om schablonersättning ska införas påpekas att det behövs en förberedelsestid för att informera god man om nytt system samt ta fram nya redogörelseblanketter och informationsblad.

Redogörelsen bör även fortsättningsvis lämnas in en gång per kvartal då det annars bedöms bli svårigheter i att få in redogörelser varje månad, och inte leda till de effektiviseringar som eftersträvas.

Barnets bästa

Utifrån nuvarande arvodesregler erhåller god man ersättning utifrån vad hen lämnar in för redogörelse. Vid en schablonersättning erhåller god man samma nivå oavsett antal utförda aktiviteter med barnet. Detta skulle kunna leda till ett minskat antal

aktiviteter som god man utför tillsammans med barnet. En blankett där god man även fortsättningsvis ska kryssa i aktiviteter som kan förväntas i uppdraget, kan ändå motverka till ett minskat antal aktiviteter. Det finns, som redan nämnts, inte heller idag någon kontroll av att de aktiviteter som redovisas faktiskt genomförs.

En effektivare handläggning med schablonarvode kan frigöra tid för att göra stickprovskontroller i syfte att följa upp att god man utför de aktiviteter som förväntas med barnet/ungdomen vilket kan innebära en förbättring för barnet/ungdomen.

I det fortsatt utvecklingsarbetet rekommenderas att stickprover införs samt att följa upp insatsen god man genom t.ex. fokusgrupper med ensamkommande barn/ungdomar eller dylikt för att direkt ta in huvudmannens synpunkter och förbättringsförslag i verksamhetsutvecklingen.

Sammanfattning

I jämförelsekommunerna ligger schablonbeloppet på 2000-2500 kronor. I de fall särskild kostnadsersättning utgår ligger det mellan 75-150 kronor/månad. SKL:s jurist bedömer att en skälig nivå ligger på ca 2500 kronor i månaden och 500 kronor i kostnadsersättning. Effektiviseringsvinsten i handläggningen av redogörelse ligger bl.a. i att det ej ska behöva redovisas restid inom Eskilstuna kommun, enligt handläggare.

Utbetalning i genomsnitt ligger för kvartal tre 2015 i Eskilstuna och Strängnäs på 1900 kronor. Det ligger således redan idag inte långt ifrån de schablonarvoden som återfinns hos jämförelsekommunerna. I de fall det kan vara skäligt med högre arvode kan man som i Örebro ge möjlighet till särskild ansökan, men t.ex. med villkor att kontakt ska ha skett med överförmyndaren innan några extra insatser inleds. SKL pekar även på att vid tillämpning av schablonarvoden så måste det även fortsättningsvis göras en unik bedömning för varje ärende om det kan ibland vara motiverat med en högre ersättning utifrån nedlagd tid pga. särskilda behov, eller ett mindre arvode om uppdraget varat mindre än en månad.

Särskilt tillförordnad vårdnadshavares arvode ligger idag i Eskilstuna kommun på 2880 kronor vilket enbart ligger något över de schablonarvoden för gode män för ensamkommande från de undersökta kommunerna.

Utifrån barnets bästa kan det finnas en farhåga att schablonarvode skulle kunna leda till en minskad motivation till att utföra aktiviteter som innebär kostnader för god man. Det kan t.ex. röra sig om resor inom kommunen. Å andra sidan görs ingen kontroll idag att de aktiviteter som god man redogör för faktiskt utförs. En effektivare handläggning genom schablonarvode kan dock frigöra tid till stickprovskontroller.

Om en schablonersättning ska införas behövs tid för att ta fram en ny blankett för redogörelse samt informera gode män om de nya reglerna samt redogörelseblanketter. Det kan behöva fastställas särskilt schablonarvode för den

tid som god man kvarstår efter att barnet/ungdomen erhållit PUT men ej ännu erhållit särskilt tillförordnad vårdnadshavare. I Örebro är det även fastställt utifrån om barnet avvikit.